

MEDIA REGIONALNE W MAŁOPOLSCE

I. ZAGADNIENIA TERMINOLOGICZNE I TYPOLOGICZNE

1. Typologia mediów regionalnych

Odkąd w latach pięćdziesiątych w Polsce zaczęto badać prasę, trwa nieustanny spór o jej prawidłową typologię. Praktycznie każda z tych, które dotychczas stosowano ma — obok zalet — jakieś wady. Spór dotyczy m.in. jednoznacznego nazwania tej części prasy, której zasięg jest węższy niż ogólnokrajowy. Do dnia dzisiejszego często używany jest jej najprostsz i najogólniejszy podział na prasę centralną i prasę regionalną. Część prasoznawców i historyków, np. Andrzej Notkowski, używa terminu prasa centralna i prasa prowincjonalna (pozawarszawska). Jeszcze inni dzielą ją na „dużą prasę” i „małą prasę”, choć jest ten podział zbyt ogólny i mało precyzyjny, gdyż obok wysokonakładowej prasy krajowej mogą się w pierwszej grupie znaleźć, mające niewielki zasięg terytorialny, wysokonakładowe i profesjonalne gazety i czasopisma miejskie i regionalne, a w grupie drugiej obok gazet gminnych, osiedlowych i szkolnych, także niskonakładowe i środowiskowe czasopisma o zasięgu ogólnokrajowym, np. fanzyny, biuletyny naukowe. Od lat pięćdziesiątych do połowy siedemdziesiątych funkcjonowały przemiennie terminy: prasa regionalna, terenowa, lokalna, wojewódzka, miejska, powiatowa i gminna. Bardziej istniały one jako określenia potoczne, niż jednoznacznie zinterpretowane terminy naukowe. Często te same gazety lub czasopisma kolportowane na terenie jednego województwa funkcjonowały jako: regionalne, wojewódzkie lub lokalne. Po roku 1975 dr Sylwester Dziki z Ośrodka Badań Prasoznawczych usystematyzował typologię prasy i zaproponował nowy jej podział, m.in. ze względu na zasięg, wyróżniając:

- prasę ponadogólnokrajową,

- prasę ogólnokrajową,
- prasę regionalną (rejonową),
- prasę lokalną,
- prasę sublokalną.

Zgodnie z tą typologią do prasy regionalnej (rejonowej) zaliczane są wszystkie czasopisma, które mają zasięg mniejszy niż ogólnokrajowy, a większy niż wojewódzki (województwa po reformie z 1975 roku). Prasa lokalna to ta, której zasięg pokrywał się z granicami tychże województw, a mianem prasy sublokalnej określano pozostałą grupę pism, które kolportowane były na obszarze mniejszym niż jedno województwo. W ten sposób do prasy sublokalnej — obok niskonakładowych gazet i biuletynów gminnych, miejsko-gminnych, osiedlowych, parafialnych — zakwalifikowane zostały wysokonakładowe gazety i czasopisma kolportowane w granicach administracyjnych kilkuset tysięcznego miasta wojewódzkiego, gdyż nie obejmowały zasięgiem całego województwa. Omawiana typologia traci jednak sens w przypadku internetowego wydania konkretnego czasopisma, gdyż jego zasięg jest nieograniczony.

Wchodząca w życie 1 stycznia 1999 roku reforma administracyjna Polski, polegająca m.in. na utworzeniu 16 dużych województw — regionów oraz 308 powiatów ziemskich a także 65 powiatów grodzkich, z całą pewnością spowoduje pewne modyfikacje w tej typologii. Zapewne do prasy lokalnej zaliczy się te pisma, które kolportowane będą na obszarze większym niż powiat, a mniejszym niż województwo — region. Prasę sublokalną tworzyć będą tytuły kolportowane na obszarze równym lub mniejszym niż powiat ziemski lub grodzki, tzn. na obszarze: miasta, dzielnicy, osiedla, gminy, sołectwa, dekanatu, parafii, uczelni, szkoły lub zakładu pracy.

W dalszej części tego artykułu przedmiotem analizy będą media, których zasięg nie przekracza granic nowych województw: małopolskiego i podkarpackiego.

2. Region — regionalizm, media regionalne — media regionalistyczne

Region, regionalizm, media regionalne to słowa, które w ostatnich latach zdobyły ogromną popularność. Słyszymy je prawie codziennie, są obecne we wszystkich środkach masowego komunikowania — stały się powszednie. Występują na równi z równie popularnymi ostatnio określeniami typu: mała ojczyzna, społeczność

lokalna, samorządność lokalna i prasa lokalna. Dla porządku warto niektóre zdefiniować:

- 1) **Region** — umownie wydzielony, względnie jednorodny obszar odróżniający się od terenów przyległych określonymi cechami naturalnymi lub nabytymi, np. fizyczno-geograficznymi, etnograficznymi, gospodarczymi lub gospodarczo-administracyjnymi;
- 2) **Regionalizm** = ruch regionalny = ruch społeczno-kulturalny — opierający się na zainteresowaniu odrębnością kultury poszczególnych regionów kraju, dążący do pogłębienia wiedzy o tej kulturze, do jej rozwoju i prezentacji. Działalność tego rodzaju prowadzą stowarzyszenia regionalne mające charakter bądź stowarzyszeń miłośników regionu, miasta, ziemi, czy krzewienia kultury bądź stowarzyszeń (towarzystw) naukowych;
- 3) **Media regionalne** to wszystkie czasopisma, stacje radiowe i telewizyjne, których zasięg jest mniejszy niż ogólnokrajowy, a większy niż wojewódzki bez względu na przekazywane treści programowe i tematykę;
- 4) **Media regionalistyczne** to wszystkie czasopisma, stacje radiowe i telewizyjne, których przekazywane treści i tematyka — bez względu na zasięg — w przeważającej części lub wyłącznie są poświęcone problematyce regionalnej.

W dalszej części media regionalne, lokalne i sublokalne traktowane będą łącznie jako media regionalne. Nie wszystkie media, działające na obszarze mniejszym niż teren całej Polski, podejmują interesującą nas tematykę, dlatego w dalszej części omawiane będą tylko te media, które programowo zajmują się problematyką regionalną, problematyką małych, lokalnych ojczyzn, a tym samym wypełniają kryteria uprawniające do określenia ich mianem mediów regionalistycznych. Kryterium to spełnia np. typowo regionalistyczny dwutygodnik o zasięgu ogólnokrajowym — społeczno-kulturalno-literacka *Sycyna*, jak i wywodzące się np. z Lubelszczyzny sublokalne kwartalnik *Regionalista* z Kraśnika, *Zeszyty Milejowskie* (Milejów) i *Zeszyty Kurowskie* (Kurów).

3. Małopolska jako region

Pragnąc omawiać media małopolskie należy wpięrcw określić granicę Małopolski. Wbrew pozorom nie jest to takie proste.

Od połowy XV wieku do końca lat sześćdziesiątych XVIII wieku granice historycznej Małopolski były stabilne i nie było większych problemów z ich określeniem. Południową granicę wyznaczał grzbiet Karpat; zachodnią — rzeki: Soła, Przemsza, dolny bieg Warty oraz górny i środkowy bieg Pilicy; północną granicę wyznaczał dolny bieg Pilicy i Radomki, po przekroczeniu Wisły północna granica Małopolski biegła kilkanaście kilometrów na południe od Garwolina i kilkanaście kilometrów na północ od Łukowa, by ostro skręcić na południe. Wschodnią granicę Małopolski wyznaczały rzeki: Wieprz i krótkie odcinki Sanu i Wisłoka. Poza granicami Małopolski znajdował się np. Rzeszów, Przemyśl, Sanok i Jarosław. Na Małopolskę składały się wówczas trzy województwa:

- 1) Krakowskie z trzema księstwami: oświęcimskim, zatorskim i siewierskim (księstwo biskupie) oraz starostwem spiskim;
- 2) Sandomierskie;
- 3) Lubelskie z Ziemią Łukowską.

Istniał natomiast wspólny Sejmik Małopolski, który zbierał się w Nowym Korczynie nad Wisłą. Na rubieżach województwa krakowskiego leżały m.in. miasta: Kłobuck, Krzepice, Częstochowa, Szczekociny, Sędziszów, Jędrzejów, Miechów, Działoszyce, Skalmierz, Proszowice, Koszyce, Szczurowa, Bochnia, Brzesko, Wojnicz, Zakliczyn, Ciężkowice, Biecz, Jasło i Dukla. W granicach województwa sandomierskiego znajdowały się m.in. Tarnów, Opatowiec, Tuchów, Brzostek, Pilzno, Dębica, Sędziszów Małopolski, Pińczów, Nowy Korczyn, Wiślica, Kielce, Radom, Przysucha, Końskie, Kozienice, Zwoleń i Sandomierz. W skład województwa lubelskiego wchodziły m.in. Lublin, Lubartów, Łuków, Parczew i Puławy.

W zasadzie granice Małopolski nie ulegały większym zmianom aż do rozbiorów. Istniejące ponad 120 lat granice zaborcze — choć sztuczne — doprowadziły do trwałego, nieodwracalnego rozerwania spójnego niegdyś terytorium. W potocznym rozumieniu Małopolska kojarzona jest z zachodnią częścią dawnego kraju monarchii habsburskiej — Galicją. Stąd też we współczesnej Małopolsce znalazł się: Rzeszów, Jarosław, Przemyśl czy Sanok, czyli ziemie średniowiecznej Rusi Czerwonej, a od końca XV wieku do 1772 roku wchodzące w skład województw: ruskiego i bełzkiego. W obecnych granicach Polski znajduje się tylko część tych województw, m.in.: prawie cała Ziemia Przemyska (dwa powiaty: przemyski i przeworski) i Ziemia Sanocka oraz większość Ziemi Chełmskiej. W latach II Rzeczypospolitej tereny te znalazły się w granicach województwa lwowskiego. Fakt, że w tym samym czasie dawne, zasłużone miasta małopolskie

włączone zostały w obręb województwa kieleckiego, a nie krakowskiego, m.in. wspomniane wcześniej: Kłobuck, Krzepice, Częstochowa, Szczekociny, Sędziszów, Jędrzejów, Pińczów, Busko Zdrój, Staszów, Połaniec, Działoszyce, Skalbmierz, Kazimierza Wielka czy Opatów, a zwłaszcza Sandomierz, miał i niekiedy ma nadal wpływ na odmienne ich postrzeganie. Bo jak inaczej ocenić działania pewnych krakowskich środowisk, które karykaturalną Galicję — twór zaborców — utożsamiają i przedkładają nad historyczną, a tym samym polską Małopolskę? Którzy z rozrzewnieniem kultywują wątpliwe tradycje wielonarodowej monarchii austro-węgierskiej jako tradycje małopolskie? Znajduje to nawet odzwierciedlenie m.in. w kilku tytułach małopolskiej prasy regionalnej lub lokalnej, np. *Goniec Galicyjski* (Tarnów) i *Kresowiak Galicyjski* (Lubaczów), w stawianiu symbolicznych rogatek na dawnej granicy austriacko-rosyjskiej w rejonie Michałowic i Cła (peryferie Wielkiego Krakowa), w nadawaniu w czasie odbywających się w Krakowie imprez artystycznych symbolicznego „obywatelstwa galicyjskiego” artystom z innych regionów Polski. Natomiast rejony i miejscowości, które ponad tysiąc lat temu były kolebką Państwa Wiślan, a później historycznej Małopolski, np. wspomniany już Sandomierz, Opatów, Zawichost, Wiślica, Połaniec, Jędrzejów, Pińczów, Skalbmierz, Miechów, Olkusz, Wolbrom i Proszowice — według nich — nie w pełni zasługują na miano ziem małopolskich, a jeżeli już — to drugiej lub trzeciej kategorii, a wszystko dlatego, że nie przystają do sentymentalnej galicyjskości.

Wchodząca w życie od 1 stycznia 1999 roku reforma administracyjna Polski spowoduje, iż historyczne granice Małopolski (tej wielkiej) ulegną jeszcze bardziej zatarciu. „Wielka Małopolska” traci m.in. na rzecz Mazowsza prawie całą ziemię radomską, na rzecz Śląska: Ziemię Częstochowską, Żywiecczyznę i miasto Jaworzno. W trakcie dyskusji nad kształtem województwa małopolskiego ważyły się losy przynależności do niego prawie dwustutysięcznej stolicy Podbeskidzia — Bielska-Białej. Ostatecznie w Sejmie przewagę uzyskało „lobby śląskie” i miasto wraz z okolicznymi gminami włączone zostało do województwa śląskiego. Do końca 1998 roku regionaliści i samorządowcy województwa bielskiego aktywnie uczestniczyli w pracach Stowarzyszenia Gmin Małopolskich i Samorządowej Wspólnoty Małopolskiej, których także byli współzałożycielami. W dobie obecnej wytyczenie — satysfakcjonujących wszystkich — granic Małopolski jest praktycznie niemożliwe. Dla potrzeb tej pracy przyjąłem, że Małopolska to dwa województwa: małopolskie i podkarpackie, poszerzone o powiaty: bielski (grodzki i ziemski), żywiec-

ki, grodzki jaworzyński i zawierciański (z woj. śląskiego) oraz kazimierzowski (z woj. świętokrzyskiego)*.

Tabela 1. Małopolska w liczbach

L.p.	Województwo	Obszar (w km ²)	Liczba ludności (w tys.)	Liczba powiatów	Liczba gmin	Liczba miast
1.	małopolskie	15144	3207	22	182	54
2.	podkarpackie	17926	2117	24	160	45
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki biel- ski, żywiecki, grodzki jaworzyński i zawier- ciański)	2777	704	5	36	11
4.	cz. świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)	422	39	1	5	2
Razem		36269	6067	52	383	112

Pod względem liczby mieszkańców największymi miastami Małopolski są (w tys.): Kraków — 750, Bielsko-Biała — 185, Rzeszów — 162, Tarnów — 126, Jaworzno — 100, Nowy Sącz — 81, Stalowa Wola — 72, Przemyśl — 70, Mielec — 65, Zawiercie — 57, Krosno — 51, Tarnobrzeg — 51, Dębica — 49, Oświęcim — 46, Chrzanów — 43, Jarosław — 43, Olkusz — 42, Sanok — 41, Jasło — 39, Nowy Targ — 34, Żywiec — 32, Bochnia 30, Gorlice — 30. Wszystkie wymienione miejscowości są ważnymi ośrodkami inicjatyw regionalnych, kulturalnych, oświatowych i wydawniczych. Praktycznie w każdej z tych miejscowości działa stowarzyszenie (towarzystwo) przyjaciół (miłośników) miasta lub ziemi. Praktycznie w każdym wymienionym mieście wydawane są czasopisma lokalne, w których publikowane są materiały o charakterze regionalnym, m.in. treści samorządowe, społeczno-kulturalne, historyczne, folklorystyczne, krajoznawcze, wspomnieniowe lub dotyczące miejscowego sportu.

* por. rozprawę A. Podrazy, s. 5 i dalsze.

II. MEDIA W MAŁOPOLSCE

Podobnie jak w innych regionach Polski w Małopolsce istnieją wszystkie formy komunikowania masowego: regionalna i lokalna prasa; regionalne i lokalne stacje radiowe i telewizyjne; lokalne sieci kablowe przekazujące programy telewizyjne i radiowe. Coraz więcej małopolskich miejscowości posiada swoje strony internetowe.

1. Prasa małopolska

1.1. Status instytucjonalno-prawny

Na obszarze Małopolski ukazuje się łącznie 505 czasopism, z tego 39 kolportowanych jest na terenie całego kraju, a nawet poza granicami Polski, a 466 zaliczamy do interesującej nas grupy pism regionalnych lokalnych lub sublokalnych. Ze względu na status instytucjonalno-prawny można podzielić ją na pięć podgrup:

- I. Pisma wolnorynkowe (niezależne) wydawane przez wielo- i jedno- podmiotowe spółki (osoby prywatne) — 105 tytułów, tj. 20,8%;
- II. Czasopisma wydawane lub współwydawane przez lokalne samorządy (w tym ok. 40% to biuletyny) — 107 tytułów, tj. 33,7%;
- III. Gazety i czasopisma tzw. III sektora, wydawane i finansowane przez towarzystwa miłośników miasta (ziemi), stowarzyszenia (w tym wyższej użyteczności) i fundacje — 104 tytuły, tj. 20,6%;
- IV. Pisma lokalnych oddziałów politycznych i związkowych komisji regionalnych, miejskich i zakładowych — 8 tytułów, tj. 1,6%;
- V. Pisma (biuletyny) wyznaniowe i parafialne — 118 tytułów, tj. 23,3%.

Oczywiście status prawny i własnościowy poszczególnych pism jest często trudny do ustalenia, gdyż w wielu pismach zaliczanych do grupy wolnorynkowej (niezależnej) swoje udziały posiada lokalny samorząd (dofinansowanie bezpośrednie, np. wkładka samorządowa, ale najczęściej pośrednie, np. płatne komunikaty o przetargach) i na odwrót — niektóre pisma samorządowe są uczestnikami gry wolnorynkowej, gdyż finansowanie przez lokalny samorząd jest symboliczne. Niektóre zarządy miast i gmin tworzą instytucje specjalne, tzw. zakład budżetowy, których wyłącznym celem jest wydawanie gazety, ale przez to umożliwia się im prowadzenie działalności gospodarczej. Najczęściej jednak większość z nich pełni rolę biuletynów informa-

Tabela 2. Status instytucjonalno-prawny mediów regionalnych

L.p.	Województwo	Lokalne oddziały partii politycznych i związków zawodowych	Lokalne instytucje administracji rządowej i samorządowej (I sektor)	Spółki i osoby prywatne (II sektor)	Towarzystwa regionalne i inne stowarzyszenia wyższej użyteczności (tzw. III sektor)	Pisma związków wyznaniowych	Razem
1.	małopolskie	5	116	60	53	59	293
2.	podkarpackie	3	39	32	37	51	162
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki bielski, żywiecki, grodzki jaworzyński i zawierciański)	—	14	13	13	8	48
4.	cz. świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)	—	1	—	1	—	2
Razem		8	170	105	104	118	505

Tabela 3. Zasięg czasopism wydawanych w Małopolsce — liczba tytułów (stan z 30 IX 1998 r.)

L.p.	Województwo	Ponadogólnokrajowe	Ogólnokrajowe	Regionalne	Lokalne	Sublokalne	Razem
1.	małopolskie	3	14	19	14	243	293
2.	podkarpackie	1	6	15	13	127	162
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki bielski, żywiecki, grodzki jaworzyński i zawierciański)	1	14	3	8	22	48
4.	cz. świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)	—	—	—	—	2	2
	Razem	5	34	37	35	394	505

Tabela 4. Częstotliwość ukazywania się prasy małopolskiej — liczba tytułów

L.p.	Województwo	Dzienniki	Tygodniki	Dwu-tygodniki	Miesięczniki	Dwumiesięczniki	Kwartalniki	Inne	Zlikwidowane lub zawieszone w 1998 r.	Razem
1.	małopolskie	6	23	7	141	25	34	35	22	293
2.	podkarpackie	2	15	6	72	16	13	22	16	162
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki bielski, żywiecki, grodzki jaworzynski i zawierciański)	2	3	5	17	2	6	7	6	48
4.	cz. świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Razem		10	41	18	232	43	53	64	44	505

cyjnych zarządów i rad samorządowych i są w 100% przez nie finansowane.

Jeszcze bardziej „zagmatwana” sytuacja panuje wśród pism wydawanych pod szyldem towarzystw miłośników ziemi lub miast przez fundacje, gdyż potrzebne na to pieniądze mogą pochodzić od wszystkich pięciu wymienionych wcześniej form własności!

1.2. Funkcje i zadania małopolskiej prasy regionalnej, lokalnej i sublokalnej

Do podstawowych zadań prasy lokalnej i sublokalnej w społecznościach mikrolokalnych, gminnych oraz miejsko-gminnych należą:

- informacja lokalna,
- kontrola władz lokalnych,
- promowanie inicjatyw lokalnych,
- pełnienie roli „trybuny społeczności lokalnej”,
- integracja środowiska lokalnego,
- kształtowanie opinii społecznej,
- integracja społeczności lokalnej w strukturach ponadlokalnych i ogólnokrajowych,
- wspieranie lokalnej kultury,
- promowanie inicjatyw oświatowych i samokształceniowych,
- promocja i edukacja ekonomiczno-gospodarcza,
- funkcja rozrywkowa.

Poza funkcją drugą i czwartą, tj. kontroli władz lokalnych i pełnienia roli „trybuny społeczności lokalnej”, w zasadzie spełniają je wszystkie rodzaje prasy lokalnej i sublokalnej bez względu na status instytucjonalno-prawny. Z oczywistych względów tych dwóch wymienionych funkcji nie chce lub nie może spełniać prasa samorządowa, choć oficjalnie wydawcy tej prasy twierdzą co innego. Stoi to w oczywistej sprzeczności z jej podstawową rolą jaką ma spełniać, gdyż w żadnym demokratycznym kraju prasa nie istnieje po to, aby popularyzować władzę, ale po to, aby chronić interesy obywateli. Prasa i władza z natury pozostają na pozycjach antagonistycznych i nieważne, czy dotyczy to władzy centralnej czy gminnej. Bez względu na podejście władz lokalnych do wydawanej przez nią prasy, zawsze będzie ona podlegać większym lub mniejszym ograniczeniom. Nie chodzi tu o jawną cenzurę, bo myślę, że żaden z przedstawicieli władz lokalnych w obecnych czasach nie zdobyłby się na to, lecz wynikającą z podległości służbowej — autocenzurę. Istnieje jeszcze

jeden rodzaj cenzury — tej nieformalnej — środowiskowej. Na poziomie mikrolokalnym — gdzie każdy każdego zna — wymagana jest

Tab e l a 5. Główne funkcje prasy małopolskiej

L.p.	Województwo	Czasopisma informacyjne	Czasopisma opinio-twórcze	Czasopisma inf.-publicystyczne	Czasopisma hobby-styczne, edukacyjne	Razem
1.	małopolskie	49	7	224	13	293
2.	podkarpackie	27	2	128	5	162
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki bielski, żywiecki, grodzki jaworzyński i zawierciański)	17	—	30	1	48
4.	cz. świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)	1	1	—	—	2
Razem – liczba tytułów		94	10	382	19	505

niezwykła odwaga w opisywaniu bolesnych faktów. Bardzo istotne są w tym przypadku liczne powiązania rodzinne, zawodowe, towarzyskie i koleżeńskie. Prasa wydawana przez tzw. trzeci sektor (w tym: towarzystwa miłośników ziemi lub miasta), zależna finansowo od sponsorów, którymi są często władze lokalne lub lokalny biznes, unika tematów mogących w efekcie doprowadzić do wycofania się sponsorów. Podejmuje tematy „neutralne”, m.in. regionalistyczne.

1.3. Geografia prasy małopolskiej

Gmin w Małopolsce jest 383, powiatów — 52, a miast 112; prasa regionalna, lokalna i sublokalna ukazuje się w co czwartej gminie wiejskiej (24%), prawie każdym powiecie (swojej gazety nie ma jeszcze przyszły powiat Nisko) i w 93 z 112 małopolskich miast. Trudno wyjaśnić dlaczego w kilku, stosunkowo dużych, miasteczkach nie ma żadnego tytułu prasowego, choć z całą pewnością mają ku temu wa-

Tabela 6. Główne treści lub dominująca tematyka w prasie małopolskiej — liczba tytułów

L.p.	Województwo	Treści ogólne	Polityka	Kultura	Kultura fizyczna	Gospodarka i biznes	Popularno-naukowe	Treści religijne	Razem
1.	małopolskie	177	3	26	2	11	11	63	293
2.	podkarpackie	81	—	16	—	11	9	45	162
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki bielski, żywiecki, grodzki jaworzynski i zawierciański)	21	—	3	3	9	3	8	48
4.	cz. świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)	2	—	—	—	—	—	—	2
Razem		281	3	45	5	31	23	116	505

runki. Samodzielnych tytułów prasowych nie mają (choć niektóre z nich posiadały je) m.in.: Nisko, Ulanów, Rudnik nad Sanem, Rabka, Mszana Dolna, Świątniki Górne, Libiąż, Chełmek, Poręba, Sieniawa, Kańczuga, Radymno, Zagórz, Jedlicze, Narol, Cieszanów, Rymanów Zdrój i Iwonicz. Nowy Sącz, kiedyś potentat prasowy, posiadający w okresie międzywojennym ponad dwadzieścia tytułów prasowych, teraz poza kilkoma biuletynami parafialnymi i bezpłatnymi czasopismami reklamowo-ogłoszeniowymi nie ma praktycznie — poza wojewódzkimi *Naszymi Stronami* — swojej gazety lub czasopisma. Podobna sytuacja panuje w Krośnie i Tarnobrzegu. Nieco lepiej jest w Tarnowie i Przemyślu. Zupełnie nieźle jest w Bielsku-Białej i Rzeszowie. Kraków, jako metropolia i małopolskie centrum życia kulturalnego, akademickiego i wydawniczego, zdecydowanie przoduje.

Jak jest z prasą regionalną (w tym lokalną i sublokalną) w Małopolsce? Oczywiście prasa jest najczęściej tam, gdzie istnieje silne zaplecze (jak na warunki małopolskie) głównie: intelektualne, kulturalne i poligraficzne. Siłę prasy regionalnej, lokalnej i sublokalnej w poszczególnych częściach naszego regionu można mierzyć zarówno liczebnością tytułów, częstotliwością ukazywania się, liczbą czytelników (w praktyce nakładem i zwrotami), jak i statusem instytucjonalno-prawnym.

Najwięcej czasopism wydawanych jest w dawnym województwie krakowskim i tarnowskim, odpowiednio: 78 i 73, najmniej krośnieńskim i przemyskim, odpowiednio: 40 i 20.

1.4. Małopolskie czasopisma regionalistyczne

Dokonując wcześniej rozróżnienia między terminami: media regionalne — media regionalistyczne, na tej samej zasadzie możemy dokonać rozróżnienia między prasą regionalną a regionalistyczną. Na 505 tytułów prasowych ukazujących się w Małopolsce, w większym lub mniejszym stopniu kryterium prasy regionalistycznej spełnia mniej niż 30% czasopism. W praktyce — nie więcej niż 140 tytułów. Najważniejszym kryterium, uprawniających czasopismo do zaklasyfikowania do prasy regionalistycznej, jest z góry planowany przez wydawcę profil tematyczny — tematyka regionalna (lokalna), m.in.: historyczna, społeczno-kulturalna, etnograficzno-folklorystyczna, krajoznawczo-przyrodnicza, oświatowa, a w dalszej kolejności ekonomiczno-gospodarcza. Istotne również jest ujęcie zagadnienia — tematu: naukowe, popularnonaukowe lub ujęcie z wykorzystaniem

ogólnie dostępnych gatunków dziennikarskich. Uwzględniając te kryteria w pierwszej kolejności należało wyeliminować czasopisma o charakterze reklamowo-ogłoszeniowym, lokalne pisma specjalistyczne i fachowe oraz typowe samorządowe biuletyny informacyjne, a także większość biuletynów i gazet parafialnych. Małopolska, w porównaniu z innymi rejonami Polski, jest wyjątkowo bogata w regionalne i lokalne ośrodki badawcze, placówki zajmujące się kulturą lokalną oraz stowarzyszenia lub towarzystwa miłośników (przyjaciół) ziemi lub miasta. Towarzystwa te istnieją także w miejscowościach, które nie mają nawet statusu miejskiego, m.in.: Brzostku, Zawoi, Jabłoncu (Orawa), Łapszach Niżnych (Spisz), Lanckoronie, Brzeźnicy, Tymbarku, Wojniczcu, Wiśniowej i wielu innych. Jeżeli w Polsce ukazuje się ok. 150 gazet lokalnych, wydawanych lub współwydawanych przez wspomniane towarzystwa, to blisko połowa z nich pochodzi z Małopolski.

1. Regionalistyczne wydawnictwa ciągłe i czasopisma naukowe

Ten rodzaj wydawnictw przeważał w latach 80. Z licznej kiedyś grupy roczników, półroczników i kwartalników do roku 1998 przetrwało już niewiele. Drastyczne obniżenie państwowych (i samorządowych) dotacji dla lokalnych placówek badawczych i oświatowych, muzeów, archiwów i ośrodków turystyczno-kulturalnych, w pierwszej kolejności doprowadzały do likwidacji regionalnego wydawnictwa. W ten sposób m.in. zakończyły żywot naukowe lub popularno-naukowe czasopisma: *Rocznik Krośnieński*, *Rocznik Sanocki*, *Rocznik Jarosławski*, *Przegląd Rudnicki* czy *Ziemia Tarnobrzaska*. W chwili obecnej — bardzo nieregularnie — ukazują się następujące czasopisma: *Rocznik Krakowski*, *Peregrinus Cracoviensis*, *Wierchy* (wszystkie w Krakowie); *Bielsko-Bialskie Studia Muzealne* (Bielsko-Biała); *Rzeszowski Rocznik Muzealny*, *Rocznik Wschodni*, *Prace i Materiały z Badań Etnograficznych* (wszystkie w Rzeszowie); *Almanach Karpacki — Płaj* (Warszawa); *Rocznik Tarnowski* i od niedawna *Studia Małopolskie* (Tarnów); *Rocznik Sądecki* (Nowy Sącz); w Oświęcimiu ukazują się *Zeszyty Oświęcimskie*, wydawane przez Muzeum Oświęcimskie, ale podejmują one tematykę regionalną i miejską. Ważnym ośrodkiem badań o charakterze regionalnym jest Przemyśl, gdzie wydawane są: *Rocznik Historyczno-Archiwalny*, *Rocznik Przemyski*, *Premislia Christiana*, *Biblioteka Przemyska*, *Studia Południowo-Wschodnie*, *Studia Przemyskie*, *Materiały i Studia Muzealne* oraz *Studia Polsko-Ukraińskie*. Ważnym ośrodkiem badań nad regionalizmem jest Sanok, ukazują się

tam: *Rocznik Sanocki*, *Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego, Acta Scansenologica, Mówią Zbiory i Impresje Muzealne*. Należy jeszcze wymienić ważne naukowe wydawnictwa regionalne: *Rocznik Bocheński* (wydawany od 1993 przez miejscowe Muzeum, finansowane przez samorząd), *Rocznik Lubaczowski* (ukazuje się co 2—3 lata), *Rocznik Jasielski* (również ukazuje się raz na 2—3 lata), *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce* (Wieliczka), *Rocznik Podhalański i Tatr* (Zakopane), a w Żywcu *Karta Groni*. Dyrekcja Ojcowskiego Parku Narodowego wydaje nieregularnie czasopismo naukowe *Prądnik*, obok materiałów przyrodniczych i ekologicznych od czasu do czasu publikowane są tam artykuły naukowe o historii okolic Ojcowa. Oczywiście tematyka regionalna (w tym tematyka małopolska), poruszana jest na łamach innych jeszcze czasopism naukowych, ale są one wydawane poza Małopolską.

2. Regionalistyczne czasopisma popularnonaukowe

Działające w wielu miejscowościach Małopolski Towarzystwa Miłośników Ziemi grupują aktywnych działaczy kultury, nauczycieli, przedstawicieli miejscowych władz, lokalnych biznesmenów, księży itp. Pełnoprawnymi lub honorowymi członkami tych towarzystw są często mieszkający w dużych ośrodkach miejskich pracownicy nauki, znani politycy, biznesmeni lub sportowcy, wywodzący się z miejscowości, w której działa konkretne towarzystwo. Ludzie ci są często autorami publikacji zamieszczanych w miejscowych czasopismach. Często właśnie im zleca się naukowe opracowanie konkretnego tematu. Dodatkowo na terenie Małopolski aktywnie działają organizacje i stowarzyszenia mniejszości narodowych, np. Towarzystwo na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndramowej, które wydaje kwartalnik *Zahoroda*, Zjednoczenie Łemków wydaje kwartalnik *Watra*, Stowarzyszenie Łemków jest właścicielem *Besidy*. Nieoficjalną „stolicą” Łemkowszczyzny jest Krynica. Wymienione czasopisma pełnią rolę trybuny łemkowskich interesów, corocznie współorganizują festiwal kultury łemkowskiej i ukraińskiej — *Watra*. Związek Ukraińców w Polsce wydaje w regionie małopolskim *Son i Mysl'*, a Fundacja św. Włodzimierza — *Horyzonty Krakowskie*; Stowarzyszenie Romów w Polsce wydaje kwartalnik *Dialog-Pheniben*, siedzibą redakcji jest Oświęcim. Towarzystwo Słowaków w Polsce od wielu lat jest wydawcą czasopisma słowackojęzycznego *Život*.

Silne stowarzyszenia regionalne działają na Podhalu, Orawie i Spiszu. Obok działalności artystycznej i kulturalnej są także wydawcami, m.in. popularnonaukowych periodyków: *Orawa*, *Almanach*

Nowotarski, Podhalanka i Hale i Dziedziny. Wydawana przez krakowski oddział PTTK *Gazeta Górska* również podejmuje — obok tematów krajoznawczych, ekologicznych i rekreacyjnych — także tematykę regionalną.

Historia i kultura Lachów Sądeckich i mieszkańców Pogórza Karpackiego znajduje swoje miejsce w typowo regionalistycznych czasopismach, takich jak: *Almanach Sądecki, Beskid i Echo Beskidu*, a także w *Almanachu Muszyny i Kwartalniku Gorlickim*. Mieszkańcy Podbeskidzia także mają okazję zaznajomić się z folklorem i historią swoich ziem m.in. w *Almanachu Kęckim i Przeglądzie Kalwaryjskim*. Na Rzeszowszczyźnie i Ziemi Przemyskiej ukazują się popularnonaukowe: *Przemyskie Zapiski Historyczne, Tarnobrzeskie Zeszyty Historyczne i Przeworskie Zapiski Historyczne*.

3. Gazety i czasopisma informacyjno-publicystyczne

Omawiane wyżej czasopisma naukowe i popularnonaukowe programowo podejmują tematykę regionalistyczną, ale nie one odgrywają czołową rolę w propagowaniu wspomnianej problematyki. Na co dzień te specjalistyczne wydawnictwa odgrywają marginalną rolę. Wpływ na to ma niewielki zasięg, ograniczony kolportaż, ograniczony nakład oraz fakt, iż ukazują się niezmiernie rzadko (1—4 razy w roku). Pierwszeństwo należy przyznać wydawcom i redaktorom czasopism pełniących funkcje informacyjno-publicystyczne. Co prawda podstawowe funkcje i zadania tych wydawnictw są inne, ale praktycznie we wszystkich gazetach lokalnych i sublokalnych ukazujących się na terenie Małopolski problematyka regionalna i regionalistyczna jest poruszana. Z całą pewnością prasa ta efektywniej pełni swoje funkcje; najczęściej tą drogą zwykły czytelnik, prócz bieżących informacji, dodatkowo poznaje dzieje, kulturę i przyrodę swojej małej ojczyzny. Czasopisma te ukazują się dużo częściej, są powszechnie dostępne i co najważniejsze — pisane są przystępnym językiem. Dlatego warto niektóre z nich przybliżyć. Spora grupa tych gazet i czasopism wydawana jest przez towarzystwa miłośników ziemi lub miasta, często wspólnie z miejscowymi samorządami lokalnymi i ośrodkami kultury, część przez prywatne spółki, ale większość wydają lokalne władze. Omawiając wspomnianą grupę wydawnictw w poszczególnych rejonach Małopolski należy dodać, iż nie ma wśród nich czasopism i biuletynów o charakterze wyłącznie informacyjnym lub informacyjno-formacyjnym (parafialnych), reklamowo-ogłoszeniowych, lokalnych biuletynów partyjnych i związkowych.

a) Rejon krakowski

Obok funkcji informacyjno-publicystycznych, problematykę regionalistyczną podejmują na swoich łamach m.in. następujące gazety lokalne i sublokalne: *Tygodnik Ziemi Chrzanowskiej — Przetom* z Trzebini, *Przegląd Olkuski* z Olkusza, *Kronika Gminy i Miasta Skąta*, *Wieści Wolbromskie*, *Gazeta Miechowska*, *Kurier z Proszowic*, *Nowa Nidzica* i *Gazeta Kazimierska* z Kazimierzy Wielkiej, *Panorama Powiatu Wielickiego*, *Gazeta Niepołomicka*, *Ziemia Dobczycka*, *Magazyn Krzeszowicki* i *Ziemia Krzeszowicka*, miesięcznik *Skawina*, dwutygodnik *Gazeta Myślenicka*, *W dolinie Raby* z Pcimia, *Gazeta Gminna — Klamra* z Sułkowic, *Alchemik* i *Mała Ojczyzna* z Alwerni, *Kronika Chrzanowska*, tygodnik *Co Tydzień* z Jaworzna, *Gazeta Zawierciańska-Jura* z Zawiercia, *Kurier Sławkowski* oraz *Gazeta Ogrodzieniecka*. Na koniec trzeba wspomnieć wydawnictwa krakowskie; po upadku kwartalnika *Kraków*, na rynku pozostały tylko *Cracoviana* i *Wieści*. Funkcję prasy regionalistycznej starają się pełnić także krakowskie dzienniki (*Dziennik Polski* i *Gazeta Krakowska*) i do pewnego stopnia ogólnokrajowy *Przekrój*.

b) Rejon bielski

Należą tu: tygodnik *Kronika Beskidzka* z Bielska-Białej, *Gazeta Żywiecka*, *Pogłosy Brzeszcz*, *Głos Ziemi Oświęcimskiej*, *Wilamowice i Okolice*, *Życie Zatora*, *Kęczanin* z Kęt, *Nowiny Andrychowskie*, *Czas Wadowic*, *Echo Wadowic* i *Nad Skawą* z Wadowic, *Wiadomości Kalwaryjskie* z Kalwarii Zebrzydowskiej, *Kurier Lanckoroński*, *Ziemia Suska* z Suchej Beskidzkiej, *Wiadomości Makowskie* z Makowa Podhalańskiego i *Pod Diablakiem* z Zawoi.

c) Rejon nowosądecko-podhalański

Sztandarowymi czasopismami mieszkańców Podhala, Spisza i Orawy, spełniającymi wymogi wydawnictwa regionalistycznego (obok podstawowej funkcji informacyjno-publicystycznych) są: *Tygodnik Podhalański* (Zakopane—Nowy Targ) i w mniejszym stopniu tygodnik *Nasze Strony* (Nowy Sącz—Rabka). Do 1995 roku w Rabce ukazywała się ciekawa gazeta lokalna — *Wiadomości Rabczańskie*, w Łapszach Niżnych ukazuje się organ tamtejszego Związku Polskiego Spisza — kwartalnik *Na Spiszu*, w Szczawnicy wychodzi miesięcznik *Z doliny Grajcarka*, w Limanowej wychodzą: *Echa Limanowskie* i *Gazeta Limanowska*, typowym kwartalnikiem regionalistycznym jest *Głos Tymbarku*, w Starym Sączu nieregularnie wydawany jest *Kurier Starosądecki* i miesięcznik *Z ogrodu Kingi*, Nowy Sącz oprócz wcześniej wymienionych nie posiada własnego czasopisma, które za-

sługuje w tym względzie na uwagę, choć w ostatnich latach podejmowano próby wydawania kilku tygodników i miesięczników, np. *Nowy Dunajec*, *Głos Sądecki*, *Wiadomości Sądeckie*, *Tygodnik Sądecki*, *Trybuna Sądecka*, *Gazeta Nowosądecka*, *Gazeta Sądecka*, *Sądecczanin* i ostatnia *Echo* — tygodnik regionalny — wszystkie nieudane. W Gorlicach wydawany jest *Tygodnik Gorlicki* i *Gazeta Gorlicka*, w Grybowie *Ziemia Grybowska*, w Piwnicznej ukazuje się miesięcznik *Znad Popradu*, w Krynicy miesięcznik *Krynickie Źdroje*. Bardzo aktywnym ośrodkiem wydawniczym jest mała Muszyna, a to za sprawą Towarzystwa Miłośników Ziemi Muszyńskiej, które wydaje popularnonaukowy *Almanach Muszyny*, a wcześniej *Echo Muszyny*, które od pewnego czasu nosi tytuł *Harnik*. Kilka gazet lokalnych miały mały Jordanów, m.in.: *Wiadomości Jordanowskie*, *Co słyhać w Jordanowie*, *Echo Jordanowa* (ukazuje się tylko ostatni tytuł), krótko swoją „prasę” miała Mszana Dolna — miesięczniki: *Mszana O. K.* i *Kurier Mszany*. Wspomniane gazety ukazywały się w roku 1993 i 1994.

d) Rejon tarnowski

Tarnów (była stolica województwa), był i jest bardzo ważnym ośrodkiem regionalizmu małopolskiego, jak i „stolicą” polskiej prasy lokalnej. W Tarnowie bowiem od 1993 roku aktywnie działa Polskie Stowarzyszenie Prasy Lokalnej (wcześniej Regionalne Stowarzyszenie Prasy Lokalnej), któremu kilka lat patronował Wojewódzki Ośrodek Kultury (obecnie Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego). WOK w Tarnowie i PSPL od stycznia 1993 roku współwydają, mocno usadowiony w regionie, społeczno-kulturalny miesięcznik *Tarniny*. Ponadto w Tarnowie ukazuje się tygodnik informacyjno-publicystyczny — *TEMI*, przez pewien czas ukazywało się konkurencyjne *Tarnowskie Echo*. Wysokiej klasy miesięczniki, uwzględniające interesującą nas problematykę, wydawane są w Bochni: *Ziemia Bocheńska*, *Kronika Bocheńska* i *Wiadomości Bocheńskie*, na podobnym poziomie wydawany jest *BIM* z Brzeska, a także *Kurier Dąbrowski* i *Nowe Powiśle Dąbrowskie* z Dąbrowy Tarnowskiej. Na szczególne wyróżnienie zasługuje liczący zaledwie 1800 mieszkańców Radomyśl Wielki, w którym aktywnie działa Towarzystwo Miłośników Ziemi Radomyskiej i wydawane są aż trzy gazety lokalne: *Ziemia Radomska*, *Radomskie Wieści* i *Goniec Radomyski*. Na niezłym poziomie wydawane są: *Tuchowskie Wieści* i *Gazeta Tuchowska* z Tuchowa, *Wiadomości Wiśnickie* i *Merkuriusz* z Nowego Wiśnicza, *Czas Czchowa* i typowo regionalistyczne, redagowane z naukową rzetelnością *Zeszyty Wojnickie* z Wojnicza. Nie ma zbytniego szczęścia w wydawaniu prasy lokalnej prawie pięćdziesięciotysięczna Dębica, ukazuje się tu tylko

była „zakładówka” *Gazeta Dębicka — Echo Załogi*. Ukazujący się od marca 1995 roku *Goniec Dębicki* ma niewielki zasięg i zbyt mały nakład. Nie mają szczęścia do prasy historyczne Pilzno i Żabno.

e) Rejon rzeszowski

Rzeszów — stolica województwa podkarpackiego — obok wymienionych wcześniej wydawnictw naukowych i popularnonaukowych jest miejscem wydawania kilku czasopism, które poruszają na swoich łamach tematy regionalne. Do nich należą miesięczniki: *Głos Rzeszowa*, *Fraza* i *Wiadomości Małopolskie*. Ponadto takie materiały można znaleźć w dwóch regionalnych dziennikach: *Nowiny* i *Super Nowości*. Z przerwami ukazuje się *A—Z Dziennik Obywatelski*. Przez pewien czas ukazywał się tygodnik społeczno-kulturalny *REMI* (Regionalny Magazyn Informacyjny) i miesięcznik *Ziemia Rzeszowska*. Od 1989 podejmowano próby powołania łącznie kilkunastu czasopism regionalnych (regionalistycznych); podobnie jak w Nowym Sączu zakończyły się one niepowodzeniem.

Silnym ośrodkiem regionalizmu jest prawie siedemdziesięcioletni Mielec. Ukazują się tu trzy gazety lokalne: *Głos Mielecki* (była „zakładówka” WSK PZL Mielec), *Korso — Tygodnik Mielecki* i *Wizjer Lokalny*. W Leżajsku wychodzi *Biuletyn Miejski* (wbrew „samorządowej” nazwie mocno rozbudowana jest w nim problematyka miejska i regionalna) i *Ziemia Leżajska*, w Łańcucie — *Gazeta Łańcucka*, Strzyżów i Ropczyce są miejscem wydawania *Pogórza—Ziemi Ropczyckiej* i *Forum Ropczycko—Sędziszowskiego*. Nad dwoma czasopismami warto się dłużej zatrzymać, a są nimi ukazujący się od 1992 roku *Kurier Błażowski* z Błażowej i *Waga i Miecz* ze Strzyżowa; praktycznie część informacyjna ograniczona jest tu do minimum. Większą część każdego numeru zajmują redagowane na wysokim poziomie artykuły historyczno-wspomnieniowe, etnograficzno-krajoznawcze i literacko-artystyczne. Do wspomnianych czasopism stale piszą pracownicy naukowcy z pobliskiego Rzeszowa lub Krakowa, albo emerytowani nauczyciele miejscowych szkół średnich i podstawowych. Warto odnotowania są jeszcze gazety lokalne z Tyczyna — *Głos Tyczyna* i Kolbuszowej: *Przegląd Kolbuszowski* i *Ziemia Kolbuszowska*.

f) Rejon krośnieński

W Krośnie liczącym ponad 53 tys. mieszkańców ukazuje się — mający najwięcej czytelników — tygodnik informacyjno-publicystyczny *Nowe Podkarpacie*; próby powołania w ubiegłych latach konkurencyjnych czasopism zakończyły się niepowodzeniem. Przeszedł się

ukazywać *Kurier Podkarpacki*, nie udała się próba powołania *Tygodnika Krośnieńskiego*, ani jego kontynuatora — miesięcznika *Ziemia Krośnieńska*. Ukazuje się za to dwumiesięcznik *Karpaty—Prądkowiec* wydawany przez Stowarzyszenie Miłośników Skalek Karpackich.

W Jaśle ukazuje się *Obiektyw Jasielski*, w Sanoku — *Tygodnik Sanocki*, a w Ustrzykach Dolnych — dwutygodnik *Gazeta Bieszczadzka*. Od 1990 roku Towarzystwo Miłośników Ziemi Leskiej wydaje miesięcznik *Wiadomości Leskie*, w Dukli lokalny samorząd jest wydawcą miesięcznika *DPS*. W Bieczu miejscowe muzeum i Towarzystwo Miłośników Biecza wydawało czasopismo *Terra Bieciensis*, ale po wydaniu kilku numerów w latach 1991—1995 z braku środków zostało ono zlikwidowane. Bardzo dobry miesięcznik wydaje Muzeum Regionalne w Brzozowie — *Wiadomości Brzozowskie*; poziom pisma, ze względu na poruszaną na jego łamach tematykę regionalną, jest bardzo wysoki.

g) Rejon przemyski

Przemysł jest (raczej był) dość mocnym ośrodkiem kulturalnym i naukowym, co znajduje odzwierciedlenie we wspomnianych wcześniej wydawnictwach. Ponadto ukazują się tu dwa tygodniki informacyjno-publicystyczne: *Życie Przemyskie* i *Pogranicze*, dodatkowo należy wspomnieć o regionalistycznych lub społeczno-kulturalnych miesięcznikach i kwartalnikach: *Kurier Wschodni*, *Strych Kulturalny* i greko-katolickie *Peremysky Dzwony*. Do końca 1993 wydawany był społeczno-kulturalny miesięcznik *Spojrzenia*. Drugim pod względem ważności ośrodkiem regionalnym w rejonie przemyskim jest Jarosław. W okresie między grudniem 1989 roku, a listopadem 1996 roku ukazywało się tu kilka tygodników, dwutygodników lub miesięczników lokalnych, m.in. *Kurier Jarosławski*, *Gazeta Jarosławska — Jarosławskie Corso* i *Głos Jarosławia*. Od grudnia 1996 roku ukazuje się *Gazeta Jarosławska i Okoliczna*. Inne czasopisma tego rejonu to: *Goniec Przeworski*, *Teraz Lubaczów i Okolice*, *Dynowianka* z Dynowa, *Kresowiak Galicyjski* z Cieszanowa i Lubaczowa oraz *Wiadomości Birczańskie* z Birczy, w Krasiczynie długo (od 1989 do 1996 r.) wydawał swoje *Wieści Krasiczyńskie* miejscowy proboszcz.

h) Rejon tarnobrzesci

Do „naszej” Małopolski trafiło z dawnego województwa tarnobrzesciego nie więcej niż 40% jego obszaru. Trafiły jednak największe jego miasta: Tarnobrzeg i Stalowa Wola. Poza Małopolską pozostał ważny ośrodek regionalizmu — Sandomierz, Opatów i Staszów. W Tarnobrzegu nadal wydawany jest tygodnik wojewódzki — *Tygo-*

dnik Nadwiślański, a także *Biuletyn Towarzystwa Miłośników Ziemi Tarnobrzесьkiej* i *Tarnobrzесьkie Zeszyty Historyczne*. Coraz mocniejszą pozycję zdobywa dawny tygodnik zakładowy Huty Stalowa Wola — *Sztafeta*, który kolportowany jest w miejscowościach położonych w widłach Wisły i Sanu.

4. Materiały informacyjno-promocyjne (foldery i monografie)

W okresie 1992—1998 w poszczególnych miejscowościach i gminach szeroko pojętej Małopolski wydano blisko 80 wydawnictw promocyjnych; najczęściej są nimi kolorowe foldery mające w pierwszej kolejności przybliżyć potencjalnym inwestorom jak najatrakcyjniejsze warunki inwestowania. Foldery i informatory turystyczne miały również za zadanie przyciągnięcie do poszczególnych miejscowości jak najwięcej turystów i wczasowiczów. W publikacjach tych można odnaleźć niemało treści o charakterze regionalistycznym.

1.5. Koncentracja i „koncernizacja” prasy małopolskiej

W latach 1991—1993 r., czyli po dwóch-trzech latach od chwili ponownego pojawienia się w Polsce prasy sublokalnej, już można było odnotować pierwsze przypadki jej koncentracji. Koncentracja ta następowała wokół:

- a) profesjonalnego zespołu dziennikarsko-wydawniczego,
- b) drukarni,
- c) lokalnego wydawnictwa prasowego,
- d) agencji informacyjno-reklamowej.

Powodem „ucieczki od wolności” poszczególnych wydawców i redaktorów gazetek sublokalnych były głównie kłopoty finansowe i różnorodne naciski formalne i nieformalne, które są zmorą tych pism (zwłaszcza samorządowych), ale także inne istotne powody, np. chęć podniesienia poziomu dziennikarskiego i edytorskiego pisma. Nie bez znaczenia były powody osobiste. Zespolecie skromnych sił dziennikarskich, maksymalne wykorzystanie skromnego rynku reklamodawców i ogłoszeniodawców, zminimalizowanie kosztów składu i druku (własna drukarnia) oraz wspólny, sprawny kolportaż — to argumenty jakie przedstawiali „emisariusze” tworzących się mini-koncernów. Gwarantowali oni przy tym „szeroką autonomię” pismom pod względem merytorycznym, a także dalszy, niezagrożony byt. Równocześnie pojawiło się w Polsce kilkanaście nowych, wypo-

sazonych w wysokowydajny sprzęt poligraficzny i komputerowy drukarni, które wyspecjalizowały się w usługach na rzecz prasy lokalnej i sublokalnej, polegających na ich profesjonalnym łamaniu, składzie, korekcie i druku. Oferowały przy tym bardzo korzystne warunki finansowe i co najważniejsze — terminowość, często z dostawą do centralnego punktu kolportażowego. Okazuje się, że druk egzemplarza pisma w takiej drukarni bywa niższy o ok. 50% niż przy wykorzystaniu tradycyjnych metod tzw. małej poligrafii. Podobnie koszty składu są sporo niższe niż w małych firmach świadczących tego typu usługi.

Praktycznie wydawcy wszystkich dzienników regionalnych, jak i części ogólnokrajowych, np. „Agora-Gazeta” wydająca *Gazetę Wyborczą*, wydawcy *Super Expressu* i *Kuriera Polskiego* docenili znaczenie „lokalnego i sublokalnego” czytelnika, a zwłaszcza reklamo- i ogłoszeniodawcy. W tym celu stworzona została terenowa sieć biur i punktów akwizycji reklam i ogłoszeń. Niejako „po drodze” usadowiono w nich lokalnych korespondentów. Nierzadko byli to redaktorzy zlikwidowanych (z różnych powodów) gazet sublokalnych, zachęceni niezłymi propozycjami finansowymi. Tworzono tym samym załączki lokalnej (sublokalnej) mutacji lub dodatku. Kolejna propozycja skierowana była do lokalnych władz (oczywiście nie za darmo) i sprowadzała się do zamieszczania na swoich łamach lokalnych informacji, np. dotyczących głównie prac lokalnych samorządów, placówek kulturalnych i wydarzeń sportowych. W niektórych regionach Polski ta forma informacji lokalnej tak się zadomowiła, że spowodowała zanik miejscowej prasy sublokalnej. Mając na uwadze rozwój demokracji lokalnej i integrację społeczności lokalnej zjawisko to — wypieranie autentycznych gazetek lokalnych przez „zaborcze” tytuły regionalne i ogólnokrajowe — należy oceniać negatywnie.

Praktycznie każdy ukazujący się na terenie Małopolski dziennik regionalny posiada regionalne, a nawet powiatowe mutacje lub dodatki, np. *Dziennik Polski* (wydanie: krakowskie, nowosądecko-podhalańskie, tarnowskie i rzeszowskie); *Gazeta Krakowska* (dodatki: *Echo Krakowa*, *Gazeta Nowosądecka*, *Gazeta Podhalańska* i *Gazeta Tarnowska*); katowickie: *Dziennik Zachodni* (dodatki: *Dziennik Bielski* i *Dziennik Zagłębiowski*) i *Trybuna Śląska* (dodatki: *Trybuna Beskidzka* i *Trybuna Zagłębia*); rzeszowskie: *Nowiny* (5 wydań: miejskie — Rzeszów, rzeszowskie — teren, przemyskie, krośnieńskie, tarnobrzeskie), *Super Nowości* (4 wydania: rzeszowskie, przemyskie, krośnieńskie, tarnobrzeskie). W odróżnieniu od innych rejonów Polski, ekspansja zachodnioeuropejskich koncernów prasowych na lokalny

a nawet sublokálny rynek — jeszcze nie nastąpiła, chociaż może to nastąpić w niedalekiej przyszłości. Niemiecki koncern Passauer Neue Presse wiosną 1997 roku na Pomorzu Gdańskim wykupił 18 tygodników lokalnych i sublokalnych, a do końca 1998 roku założył 8 nowych. Tygodniki te kolportowane są z magazynowym wydaniem *Dziennika Bałtyckiego* i *Wieczoru Wybrzeża* praktycznie bezpłatnie! Podobne działania podjął norweski koncern Orkla Media, który w ten sam sposób wydaje kilka tygodników sublokalnych na Dolnym Śląsku.

„Klasyczną” formą koncentracji (monopolizacji) prasy sublokalne są jednak specjalnie w tym celu zorganizowane wydawnictwa. Przykładem jest Wydawnictwo Pomorskie Tczew, które wydaje 15 tygodników sublokalnych. Do chwili obecnej w Małopolsce takie koncerny jeszcze nie istnieją, choć były podejmowane takie próby, np. w latach 1993—1995 istniało wydawnictwo ATW z Podlesia Mleczkowskiego k/Radomia, które w pewnym okresie wydawało 3 dzienniki lokalne: *24 Godziny — Gazeta Kielecka*, *24 Godziny — Dziennik Częstochowski*, *24 Godziny — Dziennik Radomski* oraz 8 tygodników w: Starachowicach, Skarżysku-Kamiennej, Ostrowcu Świętokrzyskim, Busku Zdroju, Pińczowie, Końskich, Zamościu i Opocznie, a od połowy roku 1995 miało powołać kilka innych, m.in. w Tarnowie, Rzeszowie, Tarnobrzegu, Stalowej Woli i Mielcu. Zamierzeń nie udało się zrealizować, gdyż właściciele wydawnictwa zaangażowali się w nieudaną i kosztową próbę powołania do życia dziennika ogólnopolskiego *24 Godziny*; spowodowało to liczne konflikty z redakcjami i wydawnictwo zmuszone zostało do sprzedania wszystkich swoich tytułów. Kolejnym przykładem mini-koncernu prasowego jest Prywatna Agencja Informacji Regionalnej (PAIR) „Myjakpress” z Sandomierza, która od 1992 do dnia dzisiejszego wydaje w kilku miejscowościach północnej Małopolski (rejon Sandomierza, Tarnobrzega i Stalowej Woli) gazety sublokalne, np. *Gazetę Kleczanowską*, *Gazetę z Samborca*, *Więści Gminne (Obrazów)*, *Nasze Sprawy* (Nowa Dęba). Zdzisław Sroka — wydawca *Naszej Gazety* z Gdowa (k. Krakowa) — wydaje bardzo nieregularnie 10—12 gazetek pod wspólnym tytułem *Nasza Gazeta...* (w tym kilka gminnych).

Typowa gazeta sublokalna wydawana przez mini-koncern sublokálny charakteryzuje się tym, że na ogół ukazuje się raz w tygodniu (format A—3, obj. 20—32 kolumny) i składa się z 2—8 kolumn poświęconych miejscowej problematyce, „uniwersalnej” części wspólnej — ok. 8—16 kolumn (dominuje tam regionalna lub uniwersalna informacja (skrót) i publicystyka, wspólne reklamy i ogłoszenia oraz

rozrywki umysłowe (krzyżówki, horoskopy, porady i dowcipy). W ostatnich dwóch latach pojawiły się kolorowe wkładki z tygodniowym programem telewizyjnym. Łączne nakłady gazet wydawanych przez największe mini-koncerny wynoszą od 40 do 120 tys.; ma to oczywisty wpływ na cenę reklam i ogłoszeń.

2. Media audiowizualne

W skład mediów regionalnych i lokalnych wchodzi nie tylko prasa drukowana, ale także media audiowizualne (radio i telewizja), które ze względu na sposób przekazu podzielić można na:

- 1) przekaz za pośrednictwem nadajników naziemnych,
- 2) przekaz za pośrednictwem sieci kablowych,
- 3) przekaz za pośrednictwem internetu,
- 4) przekaz mieszany.

Po 1993 roku Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji (KRRiT) zaczęła rozpatrywanie kilkuset wniosków o koncesję na nadawanie programów radiowych, telewizyjnych oraz tworzenie sieci telewizji kablowych. Do końca września 1998 roku wydano kilkaset decyzji, w wyniku których rozpoczęło nadawanie lub retransmitowanie programów ponad 220 stacji radiowych, a także kilkanaście ogólnokrajowych, regionalnych i lokalnych stacji telewizyjnych. Orzeczenie koncesyjne zazwyczaj uwzględniało interesy wnioskodawcy jak i interesy państwa, np. finansowe, obronne itp. Stąd najczęściej przyznawane częstotliwości zawierały się w ściśle określonym dolnym (65—75 MHz) lub górnym (85—109 MHz) zakresie UKF/FM. Stąd także określenie dopuszczalnej mocy nadajników, od której zależy zasięg słyszalności stacji radiowej. Poza 12 stacjami o zasięgu ogólnokrajowym pozostałe to stacje o zasięgu regionalnym — ponad 100 km lub lokalnym 25—99 km, a nawet sublokalnym (miejskim, gminnym i powiatowym), np. radio parafialne w Zbroszy Górnej, Radio Blue w Gdowie (Łapanowie), Radio Łan w Proszowicach, Radio Nakło, Radio Grudziądz, Radio Iława, Radio Bartoszyce, Radio Głogów, Radio Gniezno, Radio Warta i kilka innych.

2.1. Lokalne stacje radiowe w Małopolsce

Wśród 220 koncesjonowanych polskich stacji radiowych 30 działa w Małopolsce. Dodatkowo swoje lokalne oddziały posiadają ogól-

nopolskie stacje komercyjne, np. Radio RMF FM, Radio ZET, Radio WAWA, INFORADIO (od 1 grudnia 1998 roku zmiana nazwy na Radio TOK FM) i Radio MARYJA. Niektóre z nich, wykorzystując pozycję monopolisty, wymogły na KRRiT zgodę na tzw. rozszczepienia reklam i serwisu informacyjnego, stawiając tym samym lokalne, komercyjne (i nie tylko) stacje radiowe w bardzo niedogodnej sytuacji wobec własnych, lokalnych słuchaczy, ogłoszeniodawców i reklamodawców. Wśród 30 regionalnych i lokalnych stacji radiowych znajdują się: 2 regionalne stacje katolickie, należące do sieci Radia Plus (Radio PLUS — Kraków, Radio RDN — Tarnów, Radio VIA — Rzeszów), 4 stacje radiowe, retransmitujące program Radia MARYJA (Radio FARA — Krosno, Radio MARYJA — Bielsko, Radio MARYJA — Stalowa Wola, Radio AVE MARIA — Przemyśl); 2 stacje akademickie (Radio RAK — Kraków, Radio CENRUM — Rzeszów); 17 lokalnych (i miejskich) komercyjnych stacji radiowych. Z większych miejscowości (powyżej 3 tys. mieszk.) swoich rozgłośni radiowych nie mają tylko: Jaworzno, Oświęcim, Dębica, Jarosław, Nowy Targ, Chrzanów, Zawiercie i Olkusz.

Tabela 7. Regionalne i lokalne stacje radiowe w Małopolsce — stan z 30 września 1998 roku

Lp.	Województwo	Miejscowość	Nazwa stacji	Zasięg
1.	małopolskie	Kraków	1. Radio RMF FM	ogólnopolski
			2. Radio muzyczne OPERA FM	lokalny, miejski
			3. Polskie Radio SA — Radio Kraków	lokalny
			4. Radio Akademickie RAK	lokalny, miejski
			5. Radio ALFA	lokalny
			6. Radio WANDA	lokalny, miejski
			7. Radio PLUS (d. Mariackie)	lokalny
		Bochnia	8. Radio GAMA	lokalny, miejski
		Łapanów	9. Radio BLUE	lokalny
		Proszowice	10. Radio ŁAN	lokalny
		Nowy Sącz	11. Radio ECHO	lokalny

Lp.	Województwo	Miejscowość	Nazwa stacji	Zasięg
	małopolskie	Gorlice	12. Radio ECHO — oddział Gorlice	lokalny
		Zakopane	13. Radio ALEX	lokalny
		Tanów	14. Radio RDN (Katolickie Radio Dobra Nowina)	lokalny
			15. Radio MAKS	lokalny
2.	podkarpackie	Rzeszów	1. Polskie Radio SA — Radio RZESZÓW	regionalny
			2. Akademickie Radio CENTRUM	lokalny, miejski
			3. Katolickie Radio Rzeszów — VIA	lokalny
		Przemysł	4. HOT RADIO	lokalny
			5. Radio AVE MARIA	lokalny
		Krosno	6. Radio FAKTY	lokalny
			7. Katolickie Radio FARA	lokalny
		Tarnobrzeg	8. Radio LELIWA	regionalny
		Stalowa Wola	9. Radio MARYJA (oddział Stalowa Wola)	lokalny
		Sanok	10. Radio BIESZCZADY	lokalny
		Jasło	11. Radio FAN FM	lokalny
Mielec	12. Radio HIT-FM	lokalny		
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki bielski, żywiecki, jaworzynski i zawierciański)	Bielsko-Biała	1. Radio BIELSKO	lokalny
			2. Radio DELTA	lokalny
			3. Radio MARYJA (oddział Bielsko-Biała)	
4.	cz.świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)		brak	brak
Razem			30	

Cechą charakterystyczną prawie wszystkich małopolskich stacji radiowych (oprócz wspomnianych oddziałów Radia Maryja) jest to, że większość programów nadawana jest na żywo. Udział tych progra-

mów często sięga 95%. Choć dominują w nich programy rozrywkowe — głównie muzyczne i prowadzone na żywo ze słuchaczami, to znaczącą część czasu antenowego poświęcają one aktualnym tematom lokalnym i regionalnym. Obok programów informacyjno-publicystycznych znaczną część stanowią audycje, prezentujące historię, kulturę, sport i osiągnięcia małej ojczyzny. W zasadzie adresowane są one do słuchaczy wywodzących się ze wszystkich grup wiekowych, ale — jak dowodzą badania odbioru poszczególnych stacji — okazuje się, że największą grupę odbiorców stanowią ludzie młodzi, liczący od 15 do 40 lat. Ma to wpływ na tzw. ramówkę — dominują programy muzyczne i rozrywkowe. Często wypełniają one 50% czasu antenowego. Jednak część stacji radiowych, aby poszerzyć krąg słuchaczy i zintegrować wokół radia społeczność lokalną, organizuje lub współorganizuje różnorodne spektakularne akcje promocyjne, charytatywne lub tzw. koncertowe (w tym plenerowe). Coraz częściej stacje radiowe wysyłają w teren tzw. „lotne” ekipy reporterskie, które na bieżąco relacjonują ciekawsze wydarzenia, m.in. transmitują zawody sportowe z udziałem miejscowych drużyn lub zawodników. Oczywiście nie wszystkie stacje mogą sobie pozwolić na zorganizowanie tras koncertowych w rodzaju *Inwazji Mocy* Radia RMF RM, czy trasy *Lata z radiem* zorganizowanej przez Program I Polskiego Radia.

2.2. Małopolska telewizja regionalna i lokalna

Zarówno państwowa telewizja publiczna, jak i niektóre telewizje komercyjne posiadają swoje lokalne stacje, które docierają ze swoim programem do lokalnego widza. Telewizja Polska SA posiada 12 ośrodków regionalnych w największych miastach Polski. W Małopolsce działają trzy lokalne oddziały państwowej telewizji publicznej w Krakowie, Rzeszowie i w Katowicach. Wysokie koszty utrzymania i emisji oraz kłopoty finansowe poszczególnych ośrodków, wynikające m.in. z niewystarczających dochodów z reklam, na przełomie 1997/1998 roku wymusiły istotne oszczędności i zmiany, które polegały m.in. na stworzeniu jednolitego pakietu programowego, noszącego nazwę *Twoja Telewizja Regionalna*. Pakiet ten przygotowywany jest przez wszystkie ośrodki regionalne i emitowany w tym samym czasie antenowym. Ucierpiała na tym produkcja własna, czyli autentyczne programy regionalne i lokalne: reportaże telewizyjne, transmisje z imprez kulturalnych itp. Programy własne poszczególnych ośrodków ograniczono do minimum, stanowią dziś nie więcej niż 5—10% czasu antenowego, przy czym połowę z tego zajmuje zazwy-

czaj lokalny serwis informacyjny i sportowy. Autentyczną telewizją regionalną stawała się, powstała w 1995 roku (koncesja w 1993 roku) *Telewizja Wisła*, ale po ponadrocznej działalności została wchłonięta przez komercyjną telewizję TVN. Obecnie jedynym „śladem” po *Telewizji Wisła* jest 1—2-godzinny program *TVN Południe* nadawany na cały kraj.

Tabela 8. Stacje telewizyjne w Małopolsce

Lp.	Województwo	Miejscowość	Nazwa stacji	Zasięg
1.	małopolskie	Kraków	Telewizja Polska SA — Telewizja KRAKÓW	regionalny
			TVN Południe (d. Telewizja WISŁA)	regionalny
2.	podkarpackie	Rzeszów	Telewizja Polska SA — Telewizja RZESZÓW	regionalny
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki bielski, żywiecki, jaworzynski i zawierciański)	Katowice grodzki	Telewizja Polska SA — Telewizja Katowice	regionalny
4.	cz. świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)		brak	brak
Razem			4	

2.3. Sieci telewizji kablowej w Małopolsce

W II połowie lat 80. do Polski dotarła znana już na Zachodzie od początku lat 80. telewizja satelitarna. Talerze anten satelitarnych pojawiły się na dachach prominentów życia politycznego i gospodarczego, a po przemianach z przełomu lat 80. i 90. w domach zamożniejszych obywateli. Początkowo można było odbierać kilka, kilkanaście nie kodowanych programów zachodnioeuropejskich. Jeszcze w pierwszej połowie lat 90. kolejne stacje telewizyjne walcząc z piractwem zaczęły kodować swoje programy. Ograniczone możliwości instalacji kilkudziesięciu anten na jednym budynku niejako wymusiły konieczność stworzenia jednej sieci kablowej dla kilkuset, a nawet

kilkunastu tysięcy odbiorców. Pojawiły się specjalistyczne firmy, które oferowały montaż i dostęp do sieci kablowej. Z czasem firmy te zaczęto określać mianem operatora sieci kablowej. Obowiązkiem operatora było (i nadal jest) dostarczenie określonego pakietu programów telewizyjnych i radiowych. Na nim też spoczywa obowiązek dopełnienia formalności prawnych (praw licencyjnych) dotyczących programów przekazywanych za pośrednictwem sieci kablowych. Niektóre sieci kablowe — zwłaszcza na dużych osiedlach — to efekt społecznych inicjatyw mieszkańców spółdzielni mieszkaniowych, grup mieszkańców małych miast, jak i osób prywatnych. Najczęściej sieci telewizji kablowej powstawały w miastach, w których istniały zwarte, duże osiedla—blokowiska. Koszty takiego przedsięwzięcia były niewielkie, a zysk stosunkowo duży. W przypadku podłączenia się do sieci kilku tysięcy abonentów opłacalne stawało się stworzenie jednego lokalnego kanału, który mógłby przysporzyć dodatkowych zysków poprzez emisję płatnych materiałów: reklam, ogłoszeń lub sponsorowanych audycji. Niekiedy wolny kanał stał się okazją do stworzenia własnego lokalnego programu telewizyjnego. Skorzystały z tej możliwości niektóre samorządy lokalne, rady osiedlowe lub lokalny prywatny biznes.

Przełom lat 80. i 90. to burzliwy i żywiołowy rozwój sieci kablowych w Polsce. Nie zawsze spełniały one wymagania techniczne (homologacja), formalno-prawne i nie zawsze legalnie korzystały z dostępnych częstotliwości. Powodowało to liczne konflikty z legalnie nadającymi stacjami telewizyjnymi, radiowym, a także z Polską Agencją Radiotelekomunikacji (PAR). Często przekazywane w sieci programy wykorzystywały częstotliwości będące własnością wojska i policji. Dlatego do porządkowania zjawiska, jakim były sieci telewizji kablowej włączył się Sejm uchwalając odpowiednią ustawę. Za realizację tej ustawy odpowiedzialną uczyniono Krajową Radę Radia i Telewizji (KRRiT) oraz wspomnianą Polską Agencję Radiotelekomunikacji (PAR). KRRiT równoległe z przyznawaniem koncesji na ogólnopolskie i lokalne stacje telewizyjne i radiowe zaczęła formalizować status poszczególnych operatorów sieci kablowych. Do połowy 1998 roku przyznała ponad 160 koncesji dla operatorów sieci kablowych, posiadających łącznie blisko 1100 sieci w ponad 400 dużych i średnich miastach polskich. Na poszczególne kanały i częstotliwości operatorzy (właściciele) sieci telewizji kablowej musieli uzyskać pozytywną opinię, a następnie przydział częstotliwości od Polskiej Agencji Radiotelekomunikacji (PAR). Przeciętna lokalna sieć kablowa posiada 1500—5000 abonentów (gniazd).

Tabela 9. Sieci telewizji kablowej w Małopolsce

Lp.	Województwo	Miejscowość	Nazwa stacji
1.	małopolskie	Kraków	Polska Telewizja Kablowa oddział Kraków
			TVK „DAMI” oddział Kraków
			TVK „RYNTRONIK” oddział Kraków
			Regionalna Telewizja Kablowa „AUTOCOM”
		Andrychów	TVK „SAT-KOL”
		Bochnia	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
		Brzesko	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
		Brzeszcze	PTK „RYNTRONIK”
		Bukowno	TVK „VEGA”
		Chelmek	TVK „BREWET”
		Chrzanów	TVK „BROKER”
		Trzebinia	PTK „RYNTRONIK”
			TVK „BROKER”
		Libiąż	TVK „BROKER”
			TVK „BREWET”
		Olkusz	TVK „DOLAN-SAT”
			TVK „ELEKTRO-AZART”
		Kęty	PTK „RYNTRONIK”
		Oświęcim	TVK „DAMI”
		Wadowice	TVK „DAMI”
		Proszowice	TVK „MAXTEL”
		Skawina	TVK „AUTOCOM”
		Nowy Sącz	TVK „INSAT”
			Regionalna Telewizja Kablowa
		Stary Sącz	TVK „INSAT”

Lp.	Województwo	Miejscowość	Nazwa stacji
	małopolskie	Nowy Targ	Nowotarska Telewizja Kablowa
		Zakopane	PTK „RYNTRONIK”
		Gorlice	TVK „SAT-POL”
		Grybów	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
		Tarnów	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
		Dąbrowa Tarnowska	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
2.	podkarpackie	Rzeszów	TVK „DAMI” oddział Rzeszów
			TV-SAT os. Sportowa
			TV-SAT os. Krakowska-Południe
		Nowa Sarzyna	TVK „Nowa Szarzynna”
		Mielec	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
		Ropczyce	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
		Leżajsk	TVK „SATEL”
		Przemysł	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
			TVK „TOYA”
		Przeworsk	TVK „TELSAT”
		Tarnobrzeg	TVK „GOSAT-SERVICE”
			TVK Tarnobrzesckiej SM
		Stalowa Wola	TVK „DIANA”
		Nowa Dęba	TVK Tarnobrzesckiej SM
		Nisko	TVK „DIANA”
		Krosno	TVK „GIM-SAT”
		Jasło	TVK „GIM-SAT”
			Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”
		Sanok	TVK „GIM-SAT”
		Brzozów	TVK „GIM-SAT”
		Jarosław	Małopolska Telewizja Kablowa „S.TAR”

Lp.	Województwo	Miejscowość	Nazwa stacji
3.	cz. śląskiego (powiaty: ziemski i grodzki bielski, żywiecki, jaworzyski i zawierciański)	Bielsko-Biała	TVK Karpackiej Spółdzielni Mieszkaniowej
			TVK „WALDEX”
			TVK „VECTRA-EL”
			Beskidzka Telewizja Kablowa „BEST-KABEL”
			TVK „SAT-KOL”
			TVK „KABEL-KOM”
		Jaworzno	PTK „RYNTRONIK”
		Zawiercie	TVK „GOSAT-SERVICE”
Poręba	TVK „PORĘBA”		
Żywiec	Beskidzka Telewizja Kablowa „BEST-KABEL”		
4.	cz. świętokrzyskiego (powiat kazimierzowski)		brak
Razem			60

Z powyższego zestawienia wynika, iż praktycznie każde małopolskie miasto lub miasteczko posiada przynajmniej jedną sieć telewizji kablowej. Prawie połowa z nich ma własne (miejskie, osiedlowe) programy telewizyjne. W Małopolsce są obecni — znani z innych rejonów Polski — wielcy operatorzy sieci: PTK, Gosat-Service, Vectra, Toya, Ryntronik, Dami i AutoCom. Typowymi małopolskimi, regionalnymi sieciami kablowymi m.in. są: Beskidzka Telewizja Kablowa „BESTKABEL” (Bielsko—Biała), Małopolska Telewizja Kablowa „S. STAR” (Tarnów), Regionalna Telewizja Kablowa (Nowy Sącz). Działa tu kilkanaście małych osiedlowych sieci kablowych, ale należy się spodziewać, że zostaną przejęte przez większych operatorów. Praktycznie każdy operator sieci ma prawo do jednego kanału (częstotliwości) w ramach każdej z lokalnych sieci. Może go wykorzystać w dowolny sposób: stworzyć jeden program informacyjno-reklamowy dla wszystkich posiadanych sieci (emisja własnych lokalnych programów lub programów planszowych) lub oddać na lokalne potrzeby. Własne programy telewizyjne i reklamowe to szansa na dodatkowe dochody operatora, zwłaszcza gdy część kosztów emisji programu lokalnego

pokrywają lokalni sponsorzy, np. władze samorządowe. Najczęściej są to cotygodniowe, powtarzane dwukrotnie w ciągu doby, dwu- trzygodzinne programy typu informacyjno-rozrywkowo-reklamowego.

2.4. Regionalizm małopolski w internecie

Problem zasięgu poszczególnych typów mediów rozwiązuje przekaz internetowy. Najmniejsza nawet gazetka gminna ma zasięg ogólnosiwiatowy! Jeżeli przed rokiem 1995 w internecie można było znaleźć informacje o najwyżej kilku polskich tytułach prasowych, stacjach radiowych i telewizyjnych, to obecnie ich liczba przekracza tysiąc i nadal rośnie z szybkością kilkudziesięciu pozycji na miesiąc. Często są to tylko skromne strony *www* z podstawowymi informacjami o piśmie: winieta, charakterystyczna grafika, adres i cennik reklam, ale coraz częściej wydanie czasopisma typu „on-line” uzupełnione jest bogatym archiwum. W internecie można słuchać programów radiowych (real audio—stereo) i oglądać programy telewizyjne. Jesteśmy u progu nowej epoki: prasy, radia i telewizji interaktywnej. W nieodległej przyszłości będziemy sami redagować „własną gazetę” dobierając interesujące nas tematy z całej plejady mediów dostępnych w internecie. Pierwsze małopolskie lokalne media (głównie czasopisma lokalne) pojawiły się w internecie w roku 1996, np. *Kurier Dąbrowski*, *TEMI*, a od końca 1998 praktycznie każde większe wydawnictwo posiada swoją internetową stronę lub wydanie. Pierwsze małopolskie stacje radiowe pojawiły się na stronach internetowych w początku 1997 roku. Z trzydziestu stacji radiowych tylko kilka nie jest tam obecnych. Należy się spodziewać, że w najbliższym czasie na strony internetowe trafią poszczególne organizacje i stowarzyszenia regionalne, zwłaszcza że większość miast i część gmin posiada własne, promocyjne strony.

ZAKOŃCZENIE

Kończąc te rozważania zdaję sobie sprawę, że nie wyczerpują one w pełni podjętego tematu. Z każdym dniem sytuacja w mediach regionalistycznych (regionalnych, lokalnych i sublokalnych) ulega ciągłym zmianom. Stoimy u progu reformy administracyjnej państwa. Zdaję sobie sprawę, że w najbliższych miesiącach wiele czasopism ulegnie likwidacji. Pojawią się nowe tytuły, zwłaszcza wydawane przez samorządy powiatowe. Inne w związku z degradacją ze sta-

tusu wojewódzkiego albo znikną, albo przekształcą się w gazety powiatowe. Wysokie koszty wydawania prasy, jak i rozwój w najbliższych latach nowoczesnej telekomunikacji (internet) i sieci telewizji kablowej z całą pewnością doprowadzą do istotnych przekształceń. Już teraz można zaobserwować zjawisko wydawania wielu czasopism w wersji elektronicznej — strony internetowe, wydania „on-line” itp. Rozumiem, że należy podążać z duchem czasu, ale czy czegoś nie tracimy?

BIBLIOGRAFIA

- [1] Chorążki W., *Obraz niezależnej prasy lokalnej w Polsce w I połowie 1994 roku*, Kraków 1994
- [2] Dziński S., *Wstęp do typologii współczesnej prasy polskiej*, Kraków 1980.
- [3] *Dziennikarstwo i świat mediów*, Kraków 1996
- [4] *Katalog Prasy Polskiej 1991/1992*, Kraków 1992
- [5] *Katalog Prasy Polskiej 1993*, Kraków 1993
- [6] *Katalog Prasy Polskiej 1994*, Kraków 1994
- [7] *Katalog Prasy Polskiej 1995*, Kraków 1995
- [8] *Katalog Mediów Polskich 1996*, Kraków 1996
- [9] *Katalog Mediów Polskich 1997*, Kraków 1997
- [10] *Katalog Mediów Polskich 1998*, Kraków 1998
- [11] *Media i dziennikarstwo w Polsce 1989—1995*, Kraków 1996
- [12] Notkowski A., *Polska prasa prowincjonalna Drugiej Rzeczypospolitej (1918—1939)*, Warszawa 1982
- [13] *Poradnik dla wydawców i dziennikarzy prasy lokalnej*, t. 1—3, Warszawa 1998
- [14] Regulska J., *Grochem o ścianę*, Warszawa 1995
- [15] Słomkowska A., *Transformacja mediów 189—1995*